

Biannual Journal of
Metaphysical Investigations,
Vol.5, No. 10, Fall & Winter 2024-
2025, pp 479-514

Reism, Issues and Consequences¹

Arvin Moradi²

Abstract

This paper investigates the theory of Reism through the perspectives of Brentano and Kotarbiński, examining its contribution to clarifying philosophical concepts and resolving linguistic ambiguities. Reism, by denying the existence of abstract entities and emphasizing concrete objects, seeks to separate genuine philosophical issues from pseudo-problems that arise due to imprecise language. Brentano's approach, centered on his theory of intentionality, asserts that every mental act is directed toward a concrete object. He argued that dismissing abstract constructs—such as universals, properties, and relations—can streamline language and logic, thereby alleviating philosophical skepticism and confusion. Extending this line of thought, Kotarbiński further developed Reism by proposing that all philosophical concepts be reduced solely to concrete objects. He argued that language should function as a precise instrument, stripped of abstract elements like qualities, relations, and states of affairs, to ensure clarity in philosophical discourse. Employing Lesniewski's logical system, he shows how Reism addresses significant challenges in analytic philosophy, including issues related to non-existent proper names and difficulties inherent in Frege's theory of meaning. Although critics note that rejecting abstract entities may limit its applicability in domains such as mathematics and set theory, the theory's emphasis on simplicity and linguistic clarity

¹ . **Research Paper**, Received: 23/7/2024; Confirmed: 28/12/2024.

² . Ph. D. Student of Philosophy of Religion, University of Allamah Tabatabaei, Tehran, Iran. (Arvinmoradi72@gmail.com).

continues to offer valuable insights into both linguistic and metaphysical studies.

Keywords; Reism, Brentano, Kotarbiński, language, logic.

Introduction

Reism is a philosophical doctrine originally formulated by Franz Brentano and subsequently elaborated by Tadeusz Kotarbiński. It offers a radical re-evaluation of metaphysics and the philosophy of language by eschewing abstract entities and affirming the exclusive primacy of concrete objects. Born from a desire to resolve persistent ontological and linguistic conundrums in traditional philosophy, Reism contends that many philosophical puzzles arise not from substantive metaphysical problems but from mere linguistic confusions. By revising the structural foundations of language and logic to preclude references to non-concrete abstractions, Reism endeavors to purify philosophical discourse and dissolve pseudo-problems.

Brentano, whose work on intentionality has left an indelible mark on modern philosophy, originally maintained that every mental act is directed toward an object, irrespective of the object's ontological status. However, in a significant departure from his earlier views, he later argued that all intentional objects must be concrete and physical. In rejecting the existence of abstract entities—such as universals, properties, and relations—Brentano sought to eliminate the ontological ambiguities that had long plagued metaphysical inquiry. His innovative approach laid the groundwork for a comprehensive reformulation of both language and logic, a reformulation designed to reinterpret or entirely expunge references to non-concrete entities from philosophical discourse.

Building on Brentano's insights, Tadeusz Kotarbiński—deeply influenced by the logical rigor of the Warsaw School—extended Reism into a fully developed philosophical system. Initially adopting Reism as an ontological thesis, Kotarbiński gradually reconceived it as a semantic strategy aimed at achieving unambiguous linguistic expression. By systematically excising abstract terms from philosophical language and reducing all statements to those referring solely to concrete objects, his approach—often termed pansomatism—asserts that only material, spatially and temporally bounded entities truly exist. Under this view, any reference to non-physical entities is merely a linguistic convenience rather than an indication of genuine ontological commitment.

A notable virtue of Reism is its capacity to address foundational issues in analytic philosophy, particularly concerning the semantics of proper names and the problem of reference. By employing Lesniewski's logical system, Reism circumvents the ontological difficulties associated with non-existent objects—a challenge that has long troubled philosophers such as Meinong and Frege. In this way, Brentano and Kotarbiński's approach permits a reformulation of philosophical language that preserves analytical precision while avoiding unnecessary metaphysical inflation.

Nonetheless, Reism has not been without its detractors. Critics contend that the wholesale rejection of abstract entities, though it facilitates linguistic simplification and prevents ontological proliferation, presents serious challenges in domains like mathematics and set theory, where abstract objects play a critical role. Moreover, the stringent nominalism that underpins Kotarbiński's version of Reism has been questioned on the grounds that certain conceptual phenomena resist reduction to purely concrete terms.

This paper critically examines the philosophical foundations of Reism as articulated by Brentano and Kotarbiński, exploring its ramifications for metaphysics, logic, and the philosophy of language. By engaging with the principal critiques of the theory and comparing it with rival approaches—most notably those advanced by Frege and modern analytic philosophers—this study aims to illuminate both the strengths and limitations of the Reist framework in addressing enduring philosophical and linguistic challenges.

Conclusion

Reism, as developed by Brentano and refined by Kotarbiński, has significantly influenced both metaphysics and the philosophy of language by rejecting abstract entities and emphasizing concrete objects. Brentano's shift toward Reism aimed to eliminate ontological ambiguities by reformulating logic and language to avoid references to universals, properties, and relations. His approach sought to resolve philosophical confusions by demonstrating how many problems arise from misleading linguistic structures.

Kotarbiński expanded Reism into a systematic framework, arguing that philosophical clarity requires eliminating abstract terms and reducing discourse to statements about concrete particulars. His version, often called pansomatism, reinforced the idea that language should mirror ontological commitments rather than create them. By aligning Reism with Lesniewski's logic, he provided a method for addressing issues such as the semantics of

non-existent objects, a problem that had troubled philosophers like Meinong and Frege.

One of Reism's most notable achievements is its impact on analytic philosophy, particularly in refining logical analysis and avoiding ontological inflation. By insisting on a precise, concrete-based language, it has contributed to broader discussions on reference, meaning, and metaphysical commitment. Furthermore, Reism's focus on linguistic reform anticipates later developments in philosophy, such as those seen in logical positivism and ordinary language philosophy.

Despite its strengths, Reism faces challenges, particularly in mathematics and logic, where abstract entities seem indispensable. Critics argue that while Reism clarifies ordinary language, it struggles to accommodate essential theoretical constructs. However, its emphasis on linguistic precision, simplicity, and ontological parsimony remains a valuable tool for philosophical analysis. Though not without limitations, Reism continues to offer insightful perspectives on the relationship between language and reality, making it a lasting and influential framework in contemporary philosophy.

Resources

- Kotarbinski, T. (1968), *Reism: Issues and Prospects*. Peeters Publishers: NOUVELLE SÉRIE, Vol. 11, No. 44 (Décembre 1968), pp. 441-458.
- Kotarbinski, T. (1979), *The Reistic or Concretistic Approach*. Printed in: *Semiotics in Poland, 1894-1969*. Warszawa: Polish Scientific Publishers.
- Lejewski, C. (1990), *On the Dramatic Stage in the Development of Kotarbinski's Pansomatism*. Printed in: *Kotarbinski: Logic. Semantics and Ontology*. Edited by Jan Wolenski. Jagiellonian University, Krakow and The Technical University, Wroclaw, Poland.
- *Kotarbinski: Logic, Semantics and Ontology*. edited by Jan Wolenski. Jagiellonian University, Krakow and The Technical University, Wroclaw, Poland.
- Wittgenstein, L. (2002), *Tractatus Logico-Philosophicus*. London and New York: Taylor & Francis e-Library.
- Wolenski, J. (1989), *Logic and philosophy in the Lvov-Warsaw school*. Kluwer Academic Publishers.
- Woleński, J. (1996), *Reism In the Brentanist Tradition*. Printed in "The School of Franz Brentano". Springer Science+Business Media Dordrecht.

شیء‌گرایی: از تحلیل زبان تا ساده‌سازی هستی‌شناختی^۱

آروین مرادی^۲

چکیده

این مقاله به بررسی و تحلیل نظریه شیء‌گرایی از دیدگاه برنتانو و کوتارینسکی پرداخته است. برنتانو، با رویکردی زبانی و هستی‌شناختی، نظریه‌هایی چون حیث التفاتی، تحلیل زبان و اصلاح منطق را در چارچوب شیء‌گرایی مطرح کرد و تلاش نمود تا با نفی موجودات انتزاعی و تأکید بر نگاه انضمامی به جهان، بسیاری از مشکلات فلسفی و زبانی را حل کند. کوتارینسکی، به‌عنوان یکی از نظریه‌پردازان برجسته این حوزه، ضمن توسعه این نظریه، با رویکردی انتقادی و همراه با بازنگری در شیء‌گرایی، آن را به ابزاری مؤثر برای تفکیک مسائل واقعی از شبه‌مسائل زبانی تبدیل کرد. مقاله حاضر به‌جای پرداختن به تمامی ابعاد شیء‌گرایی، بر دو محور اصلی تمرکز دارد: ارتباط میان زبان و هستی‌شناسی در نظریه شیء‌گرایی و نقش آن در حل شبه‌مسائل فلسفی. مقاله حاضر ضمن بررسی تطبیقی دیدگاه‌های برنتانو و کوتارینسکی، تأثیر انتقادات وارده بر این نظریه و چگونگی تحول آن

۱. مقاله پژوهشی، تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۵/۲ تاریخ تایید علمی: ۱۴۰۳/۱۰/۸.

۲ دانشجوی دکتری فلسفه دین دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

(Arvinmoradi72@gmail.com)

را تحلیل کرده و تفاوت‌های آن را با نظریه معنای فرگه و منطق مدرن نشان داده است. در نهایت، مقاله نتیجه می‌گیرد که شیء گرایی، با ارائه نگرشی یکپارچه و ساده به جهان، راه‌حلی نوین برای مواجهه با چالش‌های زبانی و هستی‌شناختی در فلسفه فراهم می‌کند. **کلیدواژگان:** شیء گرایی، برنتانو، کوتارینسکی، زبان، منطق.

۱. مقدمه

شیء گرایی نظریه‌ای است که محصول آخرین دوره فکری برنتانو است. نظریه حیث التفاتی (Intentionality) برنتانو شناخته شده‌ترین نظریه وی است. نظریه‌ای که هو سرل درباره آن می‌گوید اگر این نظریه نبود پدیدارشناسی شکل نمی‌گرفت و در فلسفه تحلیلی منجر به مسائل عمیق و پردامنه‌ای نظیر تئوری «معنا و مصداق» فرگه، «تئوری توصیفات راسل»، «اشیاء ناموجود ماینونگ»، «نظریه ارجاعی» کریپکی و ... شد.^۱ منظور برنتانو از حیث التفاتی آن است که هر فعالیت ذهنی رو به سوی چیزی دارد و همواره دارای متعلق است. به عنوان مثال ادراک همواره ادراک چیزی و علاقه نسبت به شخصی است؛ تفر و میل و حکم و ... نیز به همین منوال. در بستری که برنتانو این نظریه را مطرح کرد، مسائل هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی مطرح نبود و برنتانو نیز به دشواری‌های هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی این نظریه آگاه نبود.^۲ اگر هر کنش ذهنی باید متعلق داشته باشد؛ سؤالی که پیش می‌آید این است که متعلق مفاهیم ذهنی‌ای نظیر مربع دایره، پگاسوس، کوه طلا و ... چه می‌شود؟ آیا آنها موجودات ذهنی هستند یا موجوداتی عینی؟ اگر آنها موجوداتی ذهنی هستند، پس چگونه می‌توان مفاهیم ذهنی‌ای را که متعلق در خارج از ذهن ندارند و آنها که دارند، از هم تفکیک کرد؟ و اگر آن متعلقات موجوداتی عینی هستند تعیین هستی‌شناختی شان چگونه است؟ آیا مطابق نظر ماینونگ آنها وجود ندارند؛ ولی حقیقت

^۱. برای پیگیری نقش نظریه حیث التفاتی در فلسفه تحلیلی رجوع کنید به (Jacob, 2014).

^۲. برای بحث بیشتر درباره مشکلات نظریه حیث التفاتی رجوع کنید به (Huemer, 2018).

دارند، یا چنانکه هوسرل در نظریه نوئما می‌گفت مربوط به عالمی انتزاعی هستند که نه ذهنی است و نه عینی؟ برنتانو در دوره اول تفکرش متعلق عمل ذهنی را موجودی ذهنی می‌دانست، اما چنانکه واضح است این نظریه به سوپرتکتیویسمی می‌انجامد که برنتانو خود همواره دیگران را از آن برحذر داشته بود و هیوم را بخاطر آن نقد می‌کرد. لذا در دوره آخر تفکرش بیان کرد که متعلق عمل ذهنی شی فیزیکی است. شی مکانمند و زمانمند، و به تعبیری انضمامی و جزئی. برنتانو برای تبیین نظریه‌اش و دشواری‌های ذکر شده، سعی می‌نماید با نوعی پروژه تحلیل زبانی و همین‌طور اصلاح در ساختار منطق بر مشکلات پیش‌گفته فائق آید. وی در رویکرد جدید منکر وجود موجودات انتزاعی نظیر کلیات، ویژگی‌ها، نسبت‌ها، وضعیت امور و ... است. به این منظور تلاش می‌کند، نشان دهد که عامل به وجود آورنده توهم وجود چنین موجوداتی، زبان و صورت منطقی است و اگر بتوانیم جملاتی را که در آنها به چنین موجوداتی ارجاع داده شده است، به زبانی بازنویسی کنیم که از ارجاع به چنین موجوداتی بری است، می‌توانیم از شر آنها راحت شویم و به عبارتی مشکلات هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی اشاره گشته را حل کنیم.

این نگاه زبان‌شناختی به مسائل فلسفی در فلسفه تحلیلی به اوج خود رسید. هم در شاخه انگلیسی‌زبان فلسفه تحلیلی و هم در مکتب ورشو که یکی از مهم‌ترین جریان‌های فلسفه تحلیلی است، توجه ویژه‌ای به زبان صورت گرفت. کوتارینسکی به‌عنوان یکی از افراد مهم مکتب ورشو، نگرانی‌هایی مشابه باقی فیلسوفان تحلیلی داشت. از جمله نگرانی درباره شبه‌مسئله‌ها، متافیزیک، کژتابی‌های زبان و ... او برای حل شبه‌مسائل فلسفی و اجتناب از کژتابی‌های زبان به سراغ شی‌گرایی رفت و سعی کرد نسخه خود از این نظریه را ارائه دهد. او در ابتدا شی‌گرایی را به‌مثابه نظریه‌ای هستی‌شناختی می‌دید، اما رفته‌رفته و پس از نقدهای مطرح شده، تفسیری زبان‌شناختی از این نظریه ارائه داد. در این راستا ابتدا به معرفی دیدگاه برنتانو می‌پردازیم و سپس بعد از بیان نظریات کوتارینسکی مقایسه‌ای بین نتایج و

لوازم شیء‌گرایی او را با برخی از مهم‌ترین نظریات فلسفه تحلیلی مقایسه می‌کنیم. در این مقاله، به‌جای بررسی گسترده و پراکنده موضوعات مرتبط، بر دو محور اصلی تمرکز شده است: نخست، تحلیل زبان به‌عنوان ابزاری برای فهم مسائل فلسفی در شیء‌گرایی؛ و دوم، تأثیر این رویکرد بر حل شبه‌مسائل فلسفی و ایجاد زبان فلسفی ساده و کارآمد.

۲. شیء‌گرایی برنتانو و تأثیر آن بر شیء‌گرایی کوتاربینسکی

نظیر برخی از مباحث بسیار مهم دیگر در فلسفه معاصر، بحث از شیء‌گرایی از فرانتس برنتانو (1838-1917) فیلسوف آلمانی شروع می‌شود؛ با این تفاوت که خلاف اکثریت آن مباحث، برنتانو خود، نظریه شیء‌گرایی را ارائه نمود، نه اینکه آثار وی الهام بخش مطالعات دیگر گردد. شیء‌گرایی، گرایش نبود که برنتانو از ابتدا به آن باور داشته باشد؛ وی در سال ۱۹۰۴ به شیء‌گرایی متمایل گشت و پیش از آن نظریات وی نه تنها حول محور شیء‌گرایی نمی‌چرخید؛ بلکه اساساً در تضاد با شیء‌گرایی قرار داشت. البته لازم به تذکر است کوتاربینسکی از نظریه شیء‌گرایی برنتانو آگاهی نداشت و مستقلاً به آن نظریه رسید.^۱ او بعد از سخنرانی در یک کنفرانس بود که یکی از افراد شرکت‌کننده در کنفرانس کوتاربینسکی را از این نکته آگاه کرد که برنتانو اندیشه‌های مشابهی را در آخرین دوره فکری‌اش داشته است. اما این نکته دلیل نمی‌شود تا شیء‌گرایی کوتاربینسکی را متأثر از برنتانو ندانیم، دقیقاً به این خاطر که با وجود ناآگاه بودن کوتاربینسکی از شیء‌گرایی برنتانو، وی در فضایی تنفس می‌کرد که یکسره متأثر از برنتانو و تحت تأثیر آرای وی شکل گرفته بود.

بحث و جدل درباره‌ی جنبه‌های مختلف نظریات برنتانو چه در لهستان و چه در کل اروپا

^۱. برای مطالعه‌ی تقریر خود کوتاربینسکی رجوع کنید به (Kotarbinski, 1979: 50) و برای شرح مبسوط آشنایی وی با آرای برنتانو رجوع کنید به (Wolenski, 1996: 356).

مسئله هر متفکر اصیلی را به چاره‌جویی برای حل آن مشکلات می‌انگیزاند. می‌دانیم که فلسفه برنتانو از طریق تواردوفسکی - بنیانگذار مکتب ورشو و شاگرد برنتانو - وارد لهستان شد.^۱ اگرچه وی با آرای متأخر برنتانو آشنایی نداشت؛ اما حداقل به واسطه تواردوفسکی، که یکی از مهم‌ترین شاگردان برنتانو بود، از عمده‌اندیشه‌های وی و چالش‌های پیش‌روی آن مطلع بود. از این رو اکنون به این نکته می‌پردازیم که شی‌گرایی برنتانو خود در چه بستری و در پی حل کدامین مسأله شکل گرفت و هم‌سو با آن خوانش وی از شی‌گرایی را بررسی می‌نماییم تا نشان داده شود که چرا و چگونه این مسائل و چالش‌ها راه را بر شی‌گرایی کوتاربینسکی باز کرد.

برنتانو از چند جهت بر فلسفه‌های بعد خود تأثیر عمیق گذاشت: ۱- نظریه‌ی «حیث‌التفاتی»؛ ۲- پروژه‌ی تحلیل زبان؛ و ۳- رفرم در منطق. این ابعاد اگرچه در ظاهر جدا هستند، اما با یکدیگر پیوند دارند و دست در دست یکدیگر، هم به فلسفه‌های معاصر جهت دادند و هم شی‌گرایی را پدید آوردند. بین این ابعاد، پایه‌ای‌ترین بخش، مفهوم «حیث‌التفاتی» بود. نظریه‌ی «حیث‌التفاتی»، در بستری شکل گرفت که قصد آن احیای علم روان‌شناسی و قرار دادن آن در کنار سایر علوم طبیعی و استقلال بخشی به آن بود. از این حیث و برای نشان دادن اعتبار روان‌شناسی، وی نیاز داشت تا قطعیتی برای آن بیابد؛ خصوصاً آنکه برنتانو فلسفه‌های هیوم و بارکلی را به‌خاطر راه دادن به شکاکیت ملامت می‌نمود. این قطعیت و همچنین نشان دادن اینکه روان‌شناسی علمی مستقل است، از طریق وضع مفهوم «حیث‌التفاتی» فراهم می‌شد. وی با وضع یا (به قول برخی شارحان) احیای نظریه‌ی «حیث‌التفاتی»

^۱ از نظر دامت فلسفه علمی که در لهستان و به واسطه تواردوفسکی معرفی شد در شکل‌گیری فلسفه تحلیلی نقش جدی داشته است و به نوعی ریشه فلسفه‌ی تحلیلی را اروپای مرکزی می‌داند نه بریتانیا (دامت، ۱۳۹۴، ص ۳۸)، (البته دامت فقط فلاسفه لهستانی را مد نظر ندارد، بلکه روی سخن وی با افرادی نظیر برنتانو، هوسرل و ماینونگ نیز هست). برای مطالعه تاریخچه مکتب ورشو رجوع شود به: (Wolenski, 1989).

قصد داشت تمایز امر ذهنی را از امر فیزیکی و از طریق آن تمایز و استقلال روان‌شناسی را نشان دهد. ویژگی امر ذهنی که سبب‌ساز تمایز آن از امر فیزیکی می‌شود، التفاتی بودن آن است، به این معنی که دیدن، بخاطر آوردن، حکم کردن، اراده کردن و باقی عمل‌های ذهنی ما همواره در نسبت با چیزی هستند، مثلاً دیدن، همواره دیدن یک میز، انسان، قلم یا چیزی است. به عبارتی ما دیدن محض و بدون متعلق نداریم؛ اما امر فیزیکی نظیر میز یا قلم چنین ویژگی‌ای ندارند. وی چنین ادامه می‌دهد که پدیدار ذهنی این برتری را بر پدیدار مادی دارد که ما آن را چنانکه هست تجربه می‌کنیم، نه چنانکه پدیدار می‌شود. یعنی تجربه ما از فعل دیدن، تجربه‌ای حقیقی است، اما تجربه ما از یک میز، تجربه‌ای پدیداری است و ممکن است میز اصلاً آنگونه نباشد که پدیدار می‌شود. لذا امر ذهنی از امر فیزیکی، و روان‌شناسی از علوم طبیعی برتر است. به هر روی مسأله قصدیت باید در بستر خودش دیده شود: برنتانو هنگام وضع مفهوم قصدیت، تنها و تنها می‌خواست موضوع علم روان‌شناسی را، که عمل ذهنی است، مشخص کند و بگوید عمل ذهنی چه ویژگی‌ای دارد. لذا به بسیاری از مسائل مربوط به لوازم این نظریه، مانند مباحث هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی آن‌ها توجهی نداشت و اساساً همین مسأله سبب شد که شاگردان وی نظیر تواردوفسکی، هوسرل و ماینونگ به دنبال راه چاره‌ای برای این نظریه باشند (Huemer, 2018). وی بعدها که با نظریات هوسرل و ماینونگ مواجه شد، آن‌ها را پوچ خواند و شیء‌گرایی را پیشنهاد نمود. به طور کل شیء‌گرایی وی معلول عوامل زیر بود:

۱- مسأله «وجود»: آثار برنتانو را همواره در نسبت با آرای ارسطو باید دید. ارسطو در اونتولوژی خویش بین «جوهر» و «عرض» تمایز می‌نهد. جوهر آن چیزی است که وجود مستقل دارد و وجودش به وجود چیز دیگری وابسته نیست؛ اما اعراض، برای وجود نیازمند جوهرند و وجودشان اساساً در جوهر است.^۱ اما برای برنتانو این سوال مطرح گشت که آیا

^۱ برای مطالعه‌ی بیشتر به منظور مقایسه بحث جوهر و عرض نزد ارسطو و برنتانو و همچنین تحلیل خوانش

واژه «وجود» هنگام حمل در گزاره‌های مختلف به یک معنا به کار می‌رود؟ مثلاً آیا در دو گزاره «این اسب وجود دارد» و «رنگ آن وجود دارد» وجود در یک معنا استفاده شده است؟ تأملات وی برای پاسخ به این پرسش سبب ساز گرایش وی به «شی‌ء‌گرایی» شد (George and koehn, 2004, 25). وی به این نتیجه رسید که کلمات «هست» و «وجود دارد» درست تعبیر نشده و دچار سوءفهم گشته‌اند؛ و عباراتی که به وجود موجودات انتزاعی ارجاع می‌دهند، همین سرنوشت را داشته و در آن‌ها نیز استفاده نادرستی از کلمات فوق شده است (Ibid). وی برای نمونه گزاره «مربع دایره وجود ندارد» را مثال می‌زند؛^۱ در این گزاره گویی علی‌رغم اینکه در ظاهر وجود را از مربع دایره سلب می‌کنیم، «وجود» مربع دایره را به صورت پیش‌فرض داریم. بدین جهت وی تصمیم به رهاکردن سیستم منطقی ارسطو و جایگزینی آن با سیستم منطقی جدید می‌گیرد. گرایش وی به شی‌ء‌گرایی یکی از معلولات کوچ وی از سیستم ارسطو است (Woleński, 2022).

۲- بحث تطابق ذهن با عین: برنتانو در دوره اول و هنگام طرح نظریه حیث التفاتی، متعلق حیث التفاتی را پدیدار ذهنی می‌دانست و نه فیزیکی؛ اما چنانکه دامت اشاره می‌کند با قبول این فرض گامی بیش تا افتادن به قفس تجربه‌گرایی نمی‌ماند و مشکل بتوان از پدیدار ذهنی به پدیدار عینی راه برد. نزد آکوئیناس به عنوان شخصی که تأثیرات زیادی بر برنتانو داشته، امر انتزاع شده ذهنی، با موجودی غیرذهنی مطابق است. به عبارتی موجودات انتزاعی نیز وجود دارند، اما برنتانو این امر را رد می‌کند. و دلیلش نیز آن است که با این کار وی خودش را از این معضل رها می‌کند که چگونه امر ذهنی با امر غیرذهنی و غیرمادی مطابق می‌شود. خود برنتانو می‌گوید: «این به شدت پارادوکسیکال است که بگوییم مردی به یک

برنتانو از ارسطو رجوع کنید به: (Smith, 1987)

^۱. راسل در مشهورترین مقاله خود یعنی «در باب دلالت» سعی در طبقه‌بندی همین مشکل و پاسخ به دیگر شاگرد برنتانو یعنی ماینونگ دارد. در ادامه به این موضوع باز خواهیم گشت.

موجود انتزاعی (معقول) قول ازدواج می‌دهد و با ازدواج با یک شخص واقعی به آن قول عمل می‌کند. از این رو برنتانو به این نتیجه می‌رسد که متعلق پدیدار التفاتی، باید یک عین فیزیکی باشد. بعلاوه این دیدگاه مشکل بین‌الذهانیت را نیز پیش می‌آورد.^۱

۳- نظریه غریب ماینونگ: نظریه ماینونگ که به لطف تئوری توصیفات راسل امروزه به خوبی شناخته شده است، یکی دیگر از انگیزه‌های برنتانو برای کوچ از دیدگاه سابق و جهت‌گیری به سوی شیء‌گرایی بود. بنا بر دیدگاه ماینونگ اگر حیث التفاتی درست باشد و هر عمل ذهنی متعلق داشته باشد، پس مفاهیمی نظیر مربع دایره، پگاسوس، کوه طلا، پادشاه فرانسه و غیره نیز باید وجود داشته باشند.

راه حل برنتانو برای حل این مسأله همان چیزی بود که پایه‌گذار فلسفه تحلیلی جدید شد: «تحلیل زبان و رفرم در منطق». در رابطه با چگونگی تحلیل زبانی برنتانو در ادامه بیشتر توضیح خواهیم داد. فقط درباره رفرم وی در منطق که انگیزه‌اش نفی موجودات ماینونگی بود به این موضوع اشاره می‌کنیم که وی برای اولین بار به کل، ساختار منطقی ارسطو را از پایه دگرگون می‌کند و تمامی گزاره‌ها را به گزاره‌های وجودی بازنویسی می‌نماید. برای تبیین مسأله اجازه دهید از دیدگاه ماینونگ استفاده کنیم. ماینونگ در گزاره‌ای نظیر «پادشاه فرانسه طاس است» از صرف موضوع قرار گرفتن عبارت «پادشاه فرانسه» و به عبارتی متعلق عمل ذهنی قرار گرفته شدن آن، حکم به وجود پادشاه فرانسه می‌داد. اما برنتانو به‌عنوان پیشگام راسل با تغییر شکل گزاره از این مغالطه فراگیر «از زبان به وجود رسیدن» دوری می‌کند. برنتانو گزاره ذکر شده را با گزاره «پادشاه طاس فرانسه وجود ندارد» جایگزین می‌کند. در واقع کاری که برنتانو می‌کند یکی کردن موضوع و محمول و

^۱. برای بحث بیشتر در مورد مشکلات و چالش‌های نظریه حیث التفاتی برنتانو رجوع کنید به (Huemer, 2018) و همچنین به (دامت، ۱۳۹۴: فصل ۵). و برای پیگیری تأثیر این نظریه بر فلسفه تحلیلی رجوع کنید به (Jacob, 2014).

تبدیل گزاره‌های حملی به گزاره‌های وجودی است. اصلاً خود ساختار حملی در زبان، نشانه و گاه عامل تفکر ذات‌گرایانه است، یعنی موضوعی که ثابت است و محمولات عدیده‌ای که بر آن حمل یا سلب می‌شوند، اما خود موضوع بی‌تغییر می‌ماند، دقیقاً مانند ذات و عرض. بی‌جهت نیست که برنتانو به‌عنوان یک شیء‌گرا (نومینالیست رادیکال) از اساس به جنگ ساختارهای زبانی و منطقی می‌رود.^۱ اکنون با زمینه مناسب می‌توان به سراغ شیء‌گرایی برنتانو رفت.

شیء‌گرایی مستلزم دو باور است: یکی انکار کلیات و دیگری رد انتزاعیات. اما زبان اساساً کلی است و عموماً با عبارات کلی سروکار دارد. لذا برنتانو می‌بایست تبیینی کافی و موجه برای آن‌ها فراهم آورد. در این فقره برنتانو اصرار دارد که عبارت کلی دقیقاً مانند عبارت فردی مانند «سعدی» است. آن چیزی که مطابق با واژه مرد است، همیشه این یا آن شخص جزئی است (Chrudzinski and Smith, 2004, p 202). همانگونه که بارکلی از الگوی جبر استفاده می‌کند و بیان می‌کند که یک عبارت کلی در اصل همانند یک نماد است که برای اشیاء جزئی گوناگون به کار می‌رود، و دلالتی بر یک موجود انتزاعی ندارد (Berkeley, 1999, p 19)، وی نیز چنین رویکردی را بر می‌گزیند. از طرف دیگر از آنجایی که باز نمود برای برنتانو مطرح است و برای باز نمود می‌توان بدون تعهد وجودی عبارات صحیح یا ناصحیح را به کار برد، برای اصطلاحات کلی نیز می‌توان از صحیح یا ناصحیح نام برد، ولو اینکه وجود نداشته باشند. یکی از ملزومات شیء‌گرایی، انکار وجود هستی‌شناختی نسبت‌هاست. همانگونه که می‌دانیم یکی از بنیان‌های شکل‌گیری منطق جدید مسئله نسبت‌ها و ناکارآمدی منطق ارسطو در حل مسائل مربوط به آن بود. علاوه بر

^۱ برای بحث بیشتر درباره‌ی نقش ساختار موضوع-محمولی زبان در شکل‌گیری نظریات فلسفی رجوع کنید

به مقاله راسل با نام *Logic as the Essence of Philosophy*.

^۲ . برای مطالعه‌ی بیشتر درباره‌ی فرم برنتانو بر منطق ارسطو رجوع کنید به (Simons, 2004).

اینکه نسبت‌ها در ریاضیات از مسائل جدی هستند و منطق ریاضی فرگه به آن‌ها نیاز مبرم داشت. راسل اساساً مشکل فلسفه سنتی را ناشی از همین ناکارآمدی منطق ارسطو در مقوله نسبت می‌داندست و معتقد بود که فرم منطق سنتی که فقط به نسبت‌های تک موضعی اجازه ورود می‌داد، سبب شکل‌گیری فلسفه‌های خطا شده است (Russell, 1914, p 39).^۱ بنابراین راسل نسبت‌های دو موضعی، سه موضعی و بالاتر را معرفی می‌کند (Russell, 2010, p 26). اما برنتانو هیچگاه مانند راسل به وجود نسبت خارجی باور نداشت. از نظر وی نسبت‌ها همگی در اصل صفات مونادیك موجودات جدا و منفرد هستند و خود وجود عینی ندارند. نسبت‌های یک طرفه مونادیك هستند و اینکه گاهی به دو طرف تقسیم می‌شوند، صرفاً ناشی از نحوه تو صیف و مسأله‌ای زبانی است و تعهد هستی‌شناختی نیز ندارد. نسبت‌های دو طرفه که گاهی بین اشیاء مکانمند دیده می‌شوند، نسبت‌های مونادیك هستند. آن‌ها در اصل یا عرض یکی از طرف‌های نسبت است یا عرض مجموع آن‌ها (Chrudzimski and Smith, 2004: 215). جای دیگری که برنتانو درباره نسبت‌ها صحبت می‌کند، بحث ارتباط بین عمل ذهنی و متعلق آن است. وی پیشتر فرض می‌گرفت که متعلق عمل ذهنی در نسبتی دو طرفه با عمل ذهنی وجود دارد؛ یعنی هر دو وجود دارند، اما وی در نهایت به این نتیجه رسید که گاهی برای نسبت، وجود یک طرف کافی است. به عبارتی پدیده ذهنی می‌تواند در یک شبه‌نسبت (Quasi-relation) با شخص تأمل‌کننده قرار بگیرد و چنین نیست که نیاز باشد هر دو طرف نسبت حتماً وجود داشته باشند. مثلاً در امور فیزیکی، بودن حداقل دو موجود و وجود هستی‌شناختی آن‌ها برای نسبت ضروری است (مثلاً نسبت بلندقدتری) اما در عمل ذهنی نیازی نیست. برای مثال نیازی نیست هنگامی که درباره مربع دایره فکر می‌کنیم، مربع دایره‌ای وجود داشته باشد. لذا تنها وجود متفکر کافی است. حال باید دید وی چگونه با عباراتی برخورد می‌کند که به موجودات

^۱. برای بحث مبسوط در این زمینه رجوع شود به (Hylton, 1992).

شی‌گرایی؛ از تحلیل زبان تا ساده‌سازی هستی‌شناختی / آروین مرادی / ۴۹۳

شی‌گرایانه ارجاع نمی‌دهند. به این منظور او تلاش می‌کند تا نشان دهد که این دسته از اسامی، صرفاً اسامی تهی هستند (Wolenski, 1996: 361) و حالت سینکتگورماتیک دارند. برای نمونه جملات زیر را در نظر بگیرید:

۱- سرخی یک رنگ است.

در این جمله ما به وجود موجودی انتزاعی یعنی «سرخ» متعهد شده‌ایم. حال آنکه می‌توان با بهره‌گیری از توانایی‌های زبان، جمله را طوری اصلاح کرد که دیگر نیازی به تعهد نسبت به وجود سرخی نباشد، لذا ۱ تبدیل می‌شود به:

۲- بعضی چیزهای دارای رنگ، سرخ هستند.

یا:

3- Centaurs do not exist.¹

4- Stones exist.

این دو به ترتیب تبدیل می‌شوند به:

5- There are no centaurs.

6- There are stones.

وی همین‌الگو را درباره اصطلاحات موجهاتی نیز تکرار می‌کند (Ibid, p 362).

اما نکته بسیار مهم و قابل تذکر آن است که برنتانو به کل منکر عینیت موجودات انتزاعی نیست، بلکه از آنجایی که باز نمود برای وی اهمیت دارد و معتقد است تنها چیزهایی می‌توانند باز نموده شوند که مکانمند و زمانمند باشند، وی به شی‌گرایی گرایش پیدا کرد.^۲ پس می‌توان چنین گفت که وی به صورت مطلق منکر وجود موجودات انتزاعی

^۱. به دلیل اینکه ممکن بود در زبان فارسی معنای مد نظر از دست برود نگارنده به ناچار در این فقره از زبان انگلیسی بهره می‌گیرد. چرا که در زبان انگلیسی بسیار راحت‌تر از زبان فارسی می‌توان «موضوع» را عوض کرد و خود را از تعهد هستی‌شناختی رها کند.

^۲. در اینجا به سهولت می‌توان رد پای کانت را مشاهده کرد؛ چه آنکه کانت شهود حسی مکان و زمان را پیش شرط ادراک می‌داند.

نبوده است، بلکه چون چنان موجوداتی قابلیت باز نمود ندارند از فرهنگ لغت و همچنین از فلسفه وی کنار گذاشته شدند.

۳. شیء‌گرایی کوتاریبینسکی

شیء‌گرایی به نوعی فرزند نومیالیسم است. نومیالیسم را در کلی‌ترین حالت خود به دو شکل می‌توان قرائت کرد. در معنای اول، این مکتب منکر وجود کلیات است و صرفاً وجود اشیاء جزئی را می‌پذیرد. در معنای دوم، نومیالیسم منکر وجود امور انتزاعی است و صرفاً به امور انضمامی باور دارد. این دو معنا اگرچه بسیار به یکدیگر مرتبطند، اما یک نومیالیست می‌تواند فقط به یکی از این معانی باور داشته باشد و دیگری را نپذیرد، از طرفی می‌تواند هر دو معنا را بپذیرد. از دو معنایی که برای نومیالیسم بر شمردیم کوتاریبینسکی ابتدا تحت تأثیر لشنیوسکی (Lesniewski) و گرایش‌های نومیالیستی وی، به تلقی اول از نومیالیسم توجه داشت و وجود کلیات را انکار می‌کرد. اما سپس تر مواضع وی رادیکال‌تر شده و معنای دوم نومیالیسم را نیز پذیرفت. در این مرحله است که وی وجود هر چیزی به غیر از اشیای انضمامی و مکانمند و زمانمند را منکر می‌گردد. وی مشخصاً تمامی موجودات انتزاعی، صفات، نسبت‌ها، وضعیت امور (pseudo-names) و هر چیز مشابه را منکر می‌شود. بنا به نظر وی اگر موجوداتی نظیر موجودات فوق وجود نداشته باشند، چنانکه وی اعتقاد دارد، «پس ما باید هر جمله‌ای را که در آن‌ها از عباراتی نظیر «صفت»، «نسبت»، «وضعیت امور» و یا مشتقات آن‌ها استفاده شده رد کنیم، چرا که چنان عباراتی دلالت بر وجود چنان موجوداتی می‌کنند» (Kotarbinski, 1955, p 490). وی شیء‌گرا را به طور کلی شخصی می‌داند که قائل به وجود موجودات انتزاعی نیست و برای هر عبارتی که در آن از اصطلاحات انتزاعی استفاده شده به دنبال اصطلاحی انضمامی است. (Kotarbinski, 1968, p 441). لجوسکی شیء‌گرایی ارائه شده توسط کوتاریبینسکی را در ۳ گزاره زیر خلاصه می‌کند (Lejewski, 1990, p 69):

- ۱- تمامی موجودات، اشیاء هستند.
- ۲- هیچ موجودی، صفت یا نسبت یا رخداد نیست و هر موجودی که ادعا می‌شود به یک مقوله هستی‌شناختی غیر از اشیاء انضمامی متعلق است، وجود ندارد.
- ۳- اصطلاحات «صفت»، «نسبت» و «رخداد» که متعلق به مقوله‌ای غیر از اشیاء هستند، شبه‌نام هستند.

وی منظور خودش از عبارت «انضمامی» یا «مادی» را دارای ویژگی‌های زیر می‌داند (Kotarbinski, 1955, p 489):

- جامدات متراکم: مثل یک حیوان، یک درخت، یک سنگ و ...
 - کلی که از اینها تشکیل شده است: منظومه شمسی.
 - موجودی که موجودات فوق از آنها ساخته شده اند: مثل یک اتم، یک مولکول.
 - کلی که هر یک از اجزایش از یکی از این موارد فوق ترکیب شده باشد.
- کو‌تاربینسکی اگر چه در دوره اول تفکر خویش یک شیء گرای رادیکال بود، بعد از نقدهای آژدو که‌ویچ (Ajdukiewicz) در مواضع رادیکال خویش تجدید نظر کرد و به تفکیکی بین جنبه هستی‌شناختی شیء‌گرایی و جنبه‌ی سمانتیکی آن دست زد. اگر بخواهیم تز هستی‌شناختی را با To و تز سمانتیکی را با Ts نشان دهیم، این دو تز چنین بیان می‌دارند:

To: تمامی موجودات، اشیاء هستند.

Ts: هر حکمی درباره موجودات غیرشیء، صادق است اگر و تنها اگر قابل تحویل به حکمی درباره اشیاء باشد.

نکته مهمی که درباره کو‌تاربینسکی باید مد نظر داشت این است که وی یک

^۱ منظور از اشیاء، اشیاء انضمامی و مکانمد و زمانمند است. در کل پژوهش نیز هر جا از واژه «شیء» یا مشتقات آن استفاده شده منظور شیء مکانمند و زمانمند است.

تقلیل گراست؛ به عبارتی وی تمایل دارد تا تمامی مقولاتی را که ارسطو مطرح کرده بود^۱ به یک مقوله (اشیاء) تقلیل دهد (Zarnecka-Bialy, 1990, p 206). دلیل این امر آن بود که وی شیء گرایی را سلاحی می‌دانست که می‌تواند علیه خیال پردازهای فیلسوفان به کار گرفته شود. توجه به این نکته حائز اهمیت است که وی در دوره اوج فلسفه تحلیلی و رویکرد زبان‌محور به فلسفه می‌زیست. همانگونه که راسل و مور و ویتگنشتاین و حلقه وین تمایل داشتند تا با تدقیق زبان و اصلاح ساختارهای منطقی و زبانی در برابر گستاخی‌های فلاسفه بایستند و بطلان شبه‌مسأله‌ها را نشان دهند، کوتاریبینسکی نیز با توسل به شیء گرایی این هدف را دنبال می‌کرد.

۴. نقدهای آژدو که ویچ و پاسخ‌های کوتاریبینسکی

کوتاریبینسکی تحت تأثیر نقدهای آژدو که ویچ از مواضع هستی‌شناختی خود عقب نشست و در نتیجه شیء گرایی از رویکردی هستی‌شناختی با چاشنی سمانتیکی به رویکردی سمانتیکی با چاشنی هستی‌شناختی تبدیل شد (Kotarbinski, 1968, p458). البته عقب‌گرد کوتاریبینسکی یک عقب‌گرد تام نبود و برخی از نقدهای آژدو که ویچ را پاسخ داد. اما نقدهای آژدو که ویچ چه بودند؟ آنطور که لجویسکی (Lejewski, 1990, p 69-85) نقل می‌کند آژدو که ویچ چهار نقد به کوتاریبینسکی وارد می‌کند که به‌طور مختصر به آنها اشاره کرده و بررسی می‌کنیم.

^۱. او کام در خوانش خویش از ارسطو، خلاف اکثریت فیلسوفان و منطق‌دانان قبل خودش، تفسیری زبانی از مقولات ارسطو می‌دهد نه وجودی؛ فارغ از اینکه تفسیر زبانی از مقولات صحیح باشد یا خیر، ارسطو به‌طور واضح وجود کلیات را وجودی انضمامی و در جوهر اول می‌داند، نه وجودی انتزاعی، چه آنکه وی قصد داشت تا در مقابل مثل افلاطونی بایستد. از این رو می‌توان کوتاریبینسکی را بیشتر در مقابل مفسران ارسطو قرار داد نه خود ارسطو و حتی خود به صراحت تفسیر زبانی از مقولات را می‌پذیرد نه تفسیر هستی‌شناختی (Ajdukiewicz, 1978, p 98). برای مطالعه آرای ارسطو در باب مقولات رجوع کنید به بخش Category از (Aristotle, 1989) و برای تفسیر او کام به (Loux, 1974).

اولین نقد آژدوکه‌ویچ این بود که وجی منفی فرضیه پایه‌ای شی‌گرایی بنا بر خود شی‌گرایی بی‌معناست، وجه منفی فرضیه شی‌گرایی که از لجوسکی نقل کردیم می‌گوید «هیچ موجودی، صفت، نسبت یا وضعیت امور نیست». آژدوکه‌ویچ معتقد است که این عبارت دقیقاً به این خاطر که از شبه‌نام‌ها یعنی «وضعیت امور»، «نسبت» و «صفت» استفاده می‌کند بی‌معناست. پاسخ کوتاریینسکی آن است که این فرض، فرضی مربوط به زبان موضوع است. یعنی خود ارجاع نیست و لذا بی‌معنا نیست. در واقع سخن گفتن از خود این گزاره مربوط به فرازبان است و از آنجایی که فرازبان و زبان موضوع در یک سطح قرار ندارند، پارادوکسی شکل نمی‌گیرد. تفکیک بین زبان موضوع و فرازبان، نه تنها برای کوتاریینسکی بیگانه نبود بلکه اساساً ریشه در آرای خود وی و لشنیوسکی دارد. اگر فلسفه تحلیلی بریتانیایی بیشتر دل‌مشغول مسائل نحوی بود، مکتب ورشو بیشتر به مباحث سمانتیکی علاقه داشت و در این بستر بود که عقاید تارسکی شکل گرفت.^۱ اگر به بحث بازگردیم، باید این نکته را اضافه کنیم که آژدوکه‌ویچ زبان شی‌گرایانه را یک زبان بسته می‌دید و به عبارتی فرض می‌گرفت که زبان شی‌گرایی فقط یک مقوله سمانتیکی بسته را معرفی می‌کند. شاید دلیل این نقد آژدوکه‌ویچ تأثیرپذیری عمیق وی از کارناپ بود که بعداً به آن دوباره اشاره خواهیم کرد. کارناپ، چنانکه می‌دانیم تا اواخر دهه ۱۹۳۰ و آشنایی مکفی با تارسکی، رهیافت تک‌زبانه را دنبال می‌کرد و سعی می‌کرد صدق و کذب گزاره‌های یک دستگاه را در درون خود آن دستگاه و بسته به تعاریف، اصول موضوعه و قواعد استنتاج آن زبان، بررسی نماید. به گمان نگارنده تأثیرپذیری آژدوکه‌ویچ از کارناپ و این نکته که مواجهه دوزبانی با زبان، هنوز توسط تارسکی جا نیفتاده بود، سبب‌ساز این نقد آژدوکه‌ویچ بر شی‌گرایی کوتاریینسکی بوده است. البته نگارنده مدارک کافی برای اسناد این

^۱. برای بحث بیشتر درباره نقش کوتاریینسکی و لشنیوسکی در شکل‌گیری و جهت‌دهی آرای تارسکی

بی‌اطلاعی به آژدوکه‌ویچ ندارد، اما با توجه به پاسخ کوتاریبینسکی بر این نقد که بر رهیافت دوزبانه به زبان استوار شده، می‌توان چنین استنتاج کرد که آژدوکه‌ویچ در برهه وضع این نقد، از آن بی‌اطلاع بوده است. نقد دیگر آژدوکه‌ویچ این است که تز هستی‌شناختی شیء‌گرایی، یعنی «هر موجودی، یک شیء است» توتولوژی (همان‌گویی) است. به عبارتی آژدوکه‌ویچ می‌گوید بین موضوع و محمول این‌همانی برقرار است و لذا این گزاره هیچ چیزی نمی‌گوید. اما این نقد آژدوکه‌ویچ به هیچ رو وارد نیست. کوتاریبینسکی در پاسخ به این نقد چنین می‌گوید که هنگامی که واژه «شیء» را به کار می‌برد، منظورش موجود مکانمند و زمانمند و دارای ویژگی‌های فیزیکی (نظیر ممتد بودن) است. در واقع اگر بخواهیم تز هستی‌شناختی کوتاریبینسکی را بازنویسی کنیم می‌شود: «هر موجودی که ادعا می‌شود وجود دارد، اعم از انضمامی یا انتزاعی، شیء است، وگرنه وجود ندارد». بعلاوه لجوسکی نشان می‌دهد که چرا شیء‌گرایی توتولوژی نیست و چگونه از دل اصول موضوعه خاصی برمی‌آید (Lejewski, 1990, p 77).

نقد دیگر آژدوکه‌ویچ که بیشترین تأثیر را بر کوتاریبینسکی نهاد و سبب‌ساز تغییراتی در شیء‌گرایی شد مربوط به زبان و انتخاب زبان‌های گوناگون بود. این نقد که باز طنین‌انداز آرای کارناپ و تأثیرپذیری آژدوکه‌ویچ از کارناپ و حلقه‌ی وین است، مبنی بر این است که شیء‌گرایی سعی در تقلیل زبان به یک زبان واحد دارد. کارناپ چنانکه می‌دانیم تحت تأثیر پوانکاره و دوئم به قراردادگرایی گرایش داشت. این باور که انتخاب یک سیستم و برتری دادن آن بر سیستم‌های دیگر، نه بنا بر صدق یک سیستم و کذب باقی سیستم‌ها، بلکه استوار بر قرارداد است. قراردادی که وابسته به زبان و فرم بیان است. اصل تسامح که کارناپ آن را وضع می‌کند مطابق با همین قراردادگرایی وی است؛ کارناپ در این باره چنین می‌گوید: «این وظیفه ما نیست که محدودیت ایجاد کنیم، بلکه می‌باید به قرارداد و اعتبار دست یابیم... در منطق هیچ اخلاقیاتی وجود ندارد. هر کس آزاد است تا منطق دلخواه خود،

یعنی صورت دلخواه خود از زبان را برپا سازد. تنها چیزی که از آن انتظار می‌رود این است که دیدگاهش را به وضوح بیان کند» (پایا، ۱۳۷۴، ص ۱۷۲).

مهاجرت وی به آمریکا و آشنایی‌اش با پراگماتیست‌های آمریکایی نظیر ویلیام جیمز و جان دیویی وی را در این اندیشه مصمم‌تر کرد. برای مثال کارناپ در مقالهٔ *تجربه‌گرایی*، دلالت‌شناسی و هستی‌شناسی، مفهوم چارچوب درونی و چارچوب بیرونی را تعریف می‌کند (کارناپ، ۱۴۰۲، ص ۲۹۷)، و معتقد است دستگاه‌های مختلف یا به عبارتی زبان‌های مختلف، پاسخ‌های مختلفی به یک مسأله می‌دهند و در نهایت معیار انتخاب قرارداد است. نکتهٔ مهم آنجاست که بنا به نظر کارناپ پرسش از هستی‌شناسی یک پرسشی بیرون از دستگاه است و هیچ جایی در دستگاه ندارد و یک شخص اعم از اینکه نومیالیست باشد یا افلاطون‌گرا، می‌تواند یک چارچوب زبانی را بدون هیچگونه تعهد هستی‌شناختی برگزیند.^۱ به عبارتی وی می‌خواهد هرگونه پرسش هستی‌شناختی را از بین ببرد و نظیر پاتنم آگهی ترحیم هستی‌شناسی را بخواند (پاتنم، ۱۳۹۶، ص ۸۶).

برای کو‌تاریبینسکی تمام عبارت‌های اسمی در یک مقوله قرار می‌گیرند. هدف کو‌تاریبینسکی این است که بخاطر مشکلات زبان محاوره، یک زبان ایده‌آل بسازد تا بتواند تمامی مقولات را در یک مقوله، یعنی مقولهٔ اشیاء جا دهد. اما این از نظر آژدو که ویچ تنها راه ایده‌آل‌سازی ممکن نیست. در واقع آژدو که ویچ همانند کارناپ معتقد است، چون

۱. می‌دانیم که کواین، شاگرد پاتنم با این رای وی موافق نبود و در مقالهٔ دربارهٔ آنچه هست، مفهوم تعهد هستی‌شناختی را طرح می‌کند و بیان می‌دارد هر نظریه و زبان، تعهدات هستی‌شناختی خود را دارد و با شانه بالا انداختن دربارهٔ موجودات مفروض در نظریه از این تعهدات هستی‌شناختی گریخت.

۲. پاتنم در کتاب اخلاق، بدون هستی‌شناختی پس از بحثی مفصل و حتی با آوردن نمونه‌هایی از سیستم فیزیکی کارناپ و نظریهٔ جزء شناختی لشنیوسکی، در فصلی با عنوان آگهی ترحیم هستی‌شناسی، مرگ هستی‌شناسی را برای همیشه بیان می‌دارد.

می‌توان زبان‌های ایده‌آل دیگر غیر از زبان شیء‌گرایانه ساخت و بسته به آن زبان، گزاره‌ها را صادق یا کاذب دانست، پس نباید زبان را به زبان شیء‌گرایانه تقلیل داد. وی همانند کارناپ معتقد است شیء‌گرا و افلاطون‌گرا، از دو زبان مختلف استفاده می‌کنند، آن‌ها صرفاً غیرقابل قیاس‌اند نه اینکه با یکدیگر تناقض داشته باشند. آخرین نقد آژدو که ویچ (که بنا بر ترتیب خودش اولین نقد وی است) این است که شیء‌گرایی مشخص نیست دقیقاً چه می‌گوید. به عبارت دقیق‌تر گاهی چنان صحبت می‌کند که گویی موضوع، فقط زبان است و گاهی واقعیت را هدف می‌گیرد. این نقد آژدو که ویچ باعث شد تا کوتاریبینسکی تمیز دقیقی بین وجه هستی‌شناختی و وجه سمانتیکی شیء‌گرایی بگذارد. در رویکرد جدید به جای آنکه از موضعی هستی‌شناختی به رویکردی زبانی و سمانتیکی برسد، از رویکرد سمانتیکی به موضعی هستی‌شناختی می‌رسد، منتها نه با آن شدت و حدت سابق.

۵. شیء‌گرایی و منطق‌های مرتبه بالاتر

تقلیل دادن مقولات سمانتیکی به یک مقوله (مقوله اشیاء) نسبت مهمی با منطق محمولات برقرار می‌کند. در منطق محمولات و همین‌طور در نظریه انواع راسل، بین مقولاتی که می‌توانند در یک عبارت در ست-ساخت قرار گیرند، تمایزگذاری می‌شود، به این ترتیب که بنا به تمایزگذاری ذکر شده، سلسله مراتب منطقی ساخته می‌شود. منطق مرتبه اول منطقی است که متغیرهای آن تنها متغیرهای فردی است که بر شیء خاص عینی و موجود در جهان دلالت می‌کند. در این منطق در جایگاه موضوع تنها اسم خاص که دلالت‌گر شیء خاص است، می‌تواند بنشیند و سور تنها بر روی اسم خاص می‌آید. اما در منطق مرتبه دوم سور علاوه بر اسم خاص، می‌تواند بر روی مجموعه، نسبت و صفات نیز بیاید. و اگر سور بر روی مجموعه مجموعه‌ها، یا صفات صفات قرار گیرد، منطق مرتبه سوم است و به همین منوال منطق‌های مرتبه بالاتر شکل می‌گیرند.

این تقسیم‌بندی بین منطق مرتبه اول و منطق مرتبه دوم چیزی نیست که بنیانگذاران آن یعنی فرگه و راسل و حتی بسیاری از منطق‌دانان نیمه اول به ضرورت آن آگاه بوده باشند؛ بلکه این لوونهایم است که این جداسازی را انجام می‌دهد. با این وجود فرگه و راسل به تمایزهای آن آگاه بوده و حتی مستقیماً نام منطق مرتبه دوم را آورده‌اند (Frege, 1953, p 65)، اما تمایز روشنی نگذاشته و هر دو، حتی منطق‌های مرتبه بالاتر را به یک اندازه بخشی از منطق می‌دانستند (پاتنم، ۱۳۹۲، ص ۳۷). این امر مخصوصاً به این خاطر که زبان منطق مرتبه دوم برای ریاضیات ضروری است، و ریاضیات نزد آن‌ها و برای پروژه لوجیسزمشان اهمیت ویژه‌ای دارد، قابل درک‌تر می‌گردد. اساساً به صورت تاریخی منطق مرتبه اول یک سیستم فرعی است. محصول کار فرگه، راسل، هیلبرت و پثانو همگی منطق‌های مرتبه بالاتر است (Shapiro, 2006, p 15). تقریباً تمامی سیستم‌های منطقی نیمه اول قرن ۲۰ درجه بالاتر بودند، منطق مرتبه اول یک اندیشه ثانوی (afterthought) است (Ibid, p 173). دلیل این امر همانگونه که پیشتر اشاره شد، توجه همگی افراد ذکر شده به ریاضیات است. از این جهت که در ریاضیات، نظریه مجموعه‌ها و نسبت‌ها به شدت مورد نیاز هستند و در بطن آن قرار دارند و منطقی که اجازه می‌دهد سور روی این دست از متغیرها قرار بگیرد منطق مرتبه دوم است، نه منطق مرتبه اول. اما چنانکه کواین استدلال می‌کند قرار دادن سور بر روی متغیرهایی از این دست، ما را ملزم به تعهد وجودی نسبت به آن‌ها می‌کند. و این یکی از جدی‌ترین مشکلاتی است که منطق مرتبه دوم و همچنین منطق‌های مرتبه بالاتر با آن دست‌به‌گریبانند. اگرچه نگارنده معتقد است، منطق مرتبه اول نیز به موجودات انتزاعی تعهد دارد، ولی نفی منطق‌های مرتبه بالاتر به دلیل ذکر شده نیز برای شیء‌گرایی ضروری است.

چنانکه بیان کردیم، کل نظام سلسله مراتبی منطق بخاطر تمایز گذاشتن بین مقولات سمانتیکی است. هنگامی که تنها یک مقوله از موجودات پذیرفته شود، کل این سلسله

مراتب فرو می‌ریزد؛ چرا که دیگر هیچ مقوله‌ای غیر از اشیاء وجود نخواهند داشت. از این رو دیگر نیاز نیست سلسله مراتب منطقی بسازیم. زیرا با ساختن یک سیستم، و مشخص کردن یک دلالت‌شناسی خاص هر آنچه نیاز داریم فراهم می‌آید. این دقیقاً کاری است که سیستم منطقی لشنیو سکی (موسوم به اونتولوژی) انجام می‌دهد. لشنیو سکی دو ست و همکار کوتارینسکی بود و کوتارینسکی سیستم منطقی لشنیو سکی را به عنوان سیستم مناسب و سازگار با شیء‌گرایی خود معرفی کرد. مقولات سمانتیکی لشنیو سکی تفاوتی بین نام‌های جزئی، کلی و تخیلی نیست و هر سه از یک مرتبه‌اند، اما وجود که مختص نام‌های جزئی و اشیاء جزئی است با علامت ε نشان داده می‌شود. این مسأله از چند جهت اهمیت ویژه دارد. اول آنکه به کل تمام سیستم‌های منطقی مرتبه بالاتر را رد می‌کند، دوم اینکه ما را از تعهد وجودی به چنان موجوداتی می‌رهاند، یعنی در این سیستم می‌توانیم از توابع، صفات، نسبت‌ها، مجموعه‌ها و ... صحبت کنیم بدون آنکه تعهدی به وجود هستی‌شناختی آن‌ها داشته باشیم.

۶. شیء‌گرایی سمانتیکی و نظریه معنای فرگه

تبدیل شدن شیء‌گرایی کوتارینسکی به تری معناساختی این مسأله را در برابر ما می‌گشاید که ربط و نسبت آن با تئوری معناساختی فرگه به عنوان بنیانگذار منطق جدید چیست؟ از این رو نیاز است علاوه بر بررسی این نکته که معنا نزد کوتارینسکی چیست و ملاک معناداری کدام است؟ به ویژگی‌های گزاره معنادار و اجزای درون گزاره‌ای معنادار پردازیم. نظریه معنای فرگه نظریه گزاره‌ای است. یعنی هر عبارت تنها در چارچوب یک گزاره است که معنادار خواهد بود. پس باید دید تحلیل وی از گزاره چیست؟ در تحلیل ارسطو از گزاره، گزاره به سه بخش موضوع، محمول و نسبت تقسیم می‌شد، برای مثال در گزاره «انسان، فانی است»، «انسان» موضوع گزاره، «فانی» محمول، و «است» نسبت گزاره است. اما فرگه این تحلیل را نمی‌پذیرد و گزاره را به دو بخش تقسیم می‌کند: تابع و شناسه.

به عبارتی فرگه کل قسمت محمول و نسبت در منطق سنتی را محمول می‌خوانند. و لذا در تحلیل فرگه «انسان» موضوع، و کل بخش «فانی است» بخش محمولی قلمداد می‌شود. دلیل این تحلیل فرگه از گزاره را باید در ریاضی دان بودن وی جست. دغدغه و دلمشغولی اصلی فرگه ریاضیات است، و از ریاضیات رهسپار منطق و فلسفه می‌شود. توابع ریاضی فقط دارای یک شناسه و یک تابع هستند و در آن‌ها چیزی به نام نسبت وجود ندارد. برای مثال در تابع $F(x): x^2$ هر شناسه‌ای که به جای x بگذاریم تابع ما را اشباع می‌کند و دیگر نیازی به نسبت نیست. برای مثال با جای‌گذاری شناسه‌هایی نظیر ۳، ۲، ۱ به ترتیب توابع روبرو حاصل می‌گردد: ۹، ۴، ۱. بعلاوه هر گزاره و اجزای آن یک معنا و یک مصداق دارند. آن چیزی که مصداق یک عبارت قرار می‌گیرد شیء جزئی خاص موجود است. برای مثال در گزاره «سعدی نویسنده گلستان است» مصداق عبارت «سعدی» شخص موجودی است که در جهان حضور دارد (داشته است) و کتاب گلستان را نوشته است. و معنای آن نیز یک امر انتزاعی است. مصداق «نویسنده گلستان» نیز یک مجموعه انتزاعی است. فرگه یک گزاره را نیز به مانند اسم خاص تحلیل می‌کند و معتقد است هر گزاره‌ای علاوه بر داشتن یک معنا، مصداقی دارد، و مصداق تمام گزاره‌های صادق، صدق، و مصداق تمام گزاره‌های کاذب، کذب است. هر گزاره، علاوه بر مصداق، یک محتوا دارد که آن محتوا معنای آن را مشخص می‌کند. برای تبیین این مطلب نیاز است تا بین گزاره و جمله تمایز قائل بشویم. گزاره «سیب قرمز است» محتوایی دارد که در هنگام ترجمه به جملات زبان‌های دیگر، آن محتوا حفظ می‌گردد. برای مثال محتوای گزاره «سیب، قرمز است» در جمله "apple is red" حفظ می‌گردد، اگرچه جملات و کلمات عوض شده‌اند. فرگه این محتوای گزاره‌ای را معنای هر عبارت می‌داند؛ به طور کل نزد فرگه معنا امری انتزاعی است؛ چه خود معنا، و چه عبارت‌های معنادار. در رابطه با آرای فرگه نکاتی لازم به ذکر است: تأکید فرگه بر اینکه تنها شیء خاص

موجود می‌تواند در جایگاه موضوع بنشیند به معنای مخالفت با منطق مرتبه دوم و بالاتر نیست. چرا که «موجود» نزد فرگه صرفاً به معنای موجود انضمامی که در جهان عینی هست، نیست. بلکه موجودات انتزاعی نظیر موجودات ریاضیاتی همان‌قدر نزد فرگه وجود و هستی دارند که یک اسب یا یک میز. اساساً کل کتاب «مبانی علم حساب» فرگه تبیین این مطلب است. نکته بعدی اینکه فرگه در تحلیل اسامی ناموجود به مشکل برمی‌خورد. اگر بنا بر تحلیل فرگه و همین‌طور راسل هر اسم خاص باید مصداقی داشته باشد، پس مصداق اسامی ناموجود چیست؟ این مسأله از این جهت برای فرگه مشکل اساسی است که وی ارزش صدق هر گزاره را بنا بر آن چیزی که گزاره به آن ارجاع می‌دهد، مشخص می‌کند و همچنین این نکته که هر گزاره‌ای باید ارزش صدقی داشته باشد. اما در گزاره «پادشاه فرانسه طاس است» از آنجایی که پادشاه فرانسه وجود ندارد، لاجرم گزاره ارزش صدقی نخواهد داشت و این با منطق دوارزشی فرگه که هر گزاره درست-ساخت را یا صادق یا کاذب می‌داند ناسازگار است. راسل برای حل این مشکل به تئوری توصیفات متوسل می‌شود و از خلال آن سعی در حل این مشکل دارد؛ اما فرگه چنین ابزاری در دست ندارد. فرگه برای حل این مشکل راه حلی ارائه می‌دهد که چندان اقناع‌کننده به نظر نمی‌رسد؛ فرگه ابتدا بیان می‌کند که این مسأله ناشی از نقص زبان طبیعی است و در یک زبان منطقیاً کامل اجازه ورود چنین عباراتی داده نشود. اما در ادامه چون نمی‌تواند این مسأله را حل‌ناشده رها کند، سعی می‌کند یک مصداق جعلی به چنین عباراتی دهد. وی در زبان منطقی مصداق اسامی خاص ناموجود را صفر می‌نامد و معتقد است تمامی چنین عباراتی مصداق صفر دارند. واضح است که راه حل فرگه فرار از پاسخ است و نه یک پاسخ؛ چرا که عبارات مذکور را تحلیل‌ناشده رها می‌کند. مشکل دیگر تحلیل فرگه و هر نظریه‌ای که وجود موجودات انتزاعی نظیر محتوای گزاره، معنا و ... را فرض می‌گیرد، این است که نمی‌تواند از پس چالش معرفت‌شناختی برآید. بر فرض که موجودات انتزاعی فرگه وجود

داشته باشند؛ سؤال اینجا است که ما به‌عنوان موجودات زمانمند و مکانمند و موجوداتی که رابطه‌ی علی با چنان موجودات ادعا شده‌ای نداریم، چگونه می‌توانیم از آن‌ها آگاه باشیم؟ در این قسمت نشان خواهیم داد که کوتاریبینسکی چگونه با کل این تحلیل از گزاره، اجزای درون گزاره‌ای و معنا مخالف است و چه بدیلی ارائه می‌دهد. کوتاریبینسکی به‌عنوان یک شیء گرا و فیزیکی‌گرایست، قائل به وجود هیچگونه موجود انتزاعی نیست و همانند کوااین وجود معنا و محتوای گزاره‌ای را رد می‌کند. پس اگر چیزی به نام معنا وجود ندارد، آن چیزی که باقی می‌ماند ملاک معناداری است. باید دید ملاک معناداری از نظر کوتاریبینسکی چیست و وی عبارت‌های زبانی، از قبیل نام‌ها، گزاره‌ها، صفات و نسبت‌ها را چگونه تبیین می‌کند. کوتاریبینسکی برای بیان شیء‌گرایی خود بین سه دسته از نام‌ها تفاوت می‌گذارد: نام‌های حقیقی (genuine names)، نام‌های تهی (vacuous names) و شبه‌نام‌ها (Pseudo-names). نام‌های حقیقی نام‌هایی هستند که برای اشیاء واقعی در جهان وضع شده‌اند و بر آن‌ها دلالت دارند. مانند انسان، گرگ، میز، صندلی، علی و ... اما دوتای دیگر در هیچ جمله‌ی صادقی که موضوع آن جزئی یا کلی باشد نمی‌توانند به کار گرفته شوند، با این تفاوت که نام‌های تهی خلاف شبه‌نام‌ها قابل تحویل به ترم‌هایی مرکب از نام‌های حقیقی هستند. مثلاً «سنتور» ترکیبی است از پایین تنه «اسب» و بالا تنه «انسان». اما شبه‌نامی نظیر «عدالت» قابلیت چنین تحویلی را ندارد. حال معیار کوتاریبینسکی آن است که جمله‌ای که در آن چیزی غیر از اشیاء انضمامی در جایگاه موضوع آن قرار گرفته است، اگر قابل تحویل به جمله‌ای درباره‌ی اشیاء بود، شرط لازم برای بررسی صدق را دارد و اگر قابل ترجمه نبود به‌عنوان جمله‌ای کاذب قلمداد می‌شود. در واقع کوتاریبینسکی معتقد بود باید جملات را به جملاتی که درباره‌ی اشیاء باشند ترجمه کرد. به‌عنوان مثال جمله

۷- شیرینی یک طعم است.

تبدیل می‌شود به:

۸- بعضی چیزها شیرین هستند.

در این ترجمه دیگر وجود چیزی به نام «شیرینیت» فرض گرفته نمی‌شود. بلکه «شیرین» صرفاً محمولی است که بر برخی اشیاء حمل می‌گردد و لذا هیچ تعهد وجودی به آن نداریم.

۹- برادری یک نسبت متقارن است.

تبدیل می‌شود به:

۱۰- اگر الف برادر ب است، پس ب نیز برادر الف است.

اما جمله‌ای مانند:

۱۱- عدالت خیر است.

چون غیرقابل ترجمه به زبان شیء گرایانه است به‌عنوان جمله‌ای کاذب از سیستم فلسفی ما کنار می‌رود.^۱

به‌طور کلی فرمول عمومی شیء‌گرایی چنین است که ۱۲ را به ۱۳ تبدیل می‌کند:

۱۲- X-ness has Y

۱۳- Y is X

نکته‌ای که درباره‌ی آن در این مقاله ذکر شده است این است که وی «است (is)» را در معنای مشخصی به کار می‌برد.^۲ وی هنگامی که جمله‌ای با فرم «الف، ب است» یا "X is Y" را بیان می‌کند تعریفی را مد نظر دارد که لشنیوسکی در سیستم منطقی خود مورد استفاده قرار داده است (Sinisi, 1990a, p 110). در سیستم منطقی لشنیوسکی جمله‌ای با فرم مذکور، جمله‌ای مفرد است و تنها زمانی صادق است که موضوع آن به اثرکت مفرد دلالت کند. اهمیت این تعبیر سمانتیکی آن است که کاملاً نگرش‌های شیء‌گرایانه در آن

^۱ پرواضح است که نتیجه منطقی شیء‌گرایی در فلسفه اخلاق، «ضد واقع‌گرایی اخلاقی» است.

^۲ وی معنای مد نظر خود از «است» را معنای پایه‌ای (fundamental) می‌خواند.

جاری و ساری است؛ از این جهت که در تفسیر سمانتیکی کوتاربینسکی از فرم مذکور، که در منطق لشنویسکی نیز فرم پایه است، هر دو وجه نومینالیستی قید می‌گردد؛ به عبارتی هم وجود کلیات انکار می‌گردد و هم موجودات انتزاعی.^۱ به‌طور کلی نام حقیقی، نامی است. که در جمله‌ای با فرم «الف، ب است» بتواند به‌شکل معناداری محمول واقع گردد. لذا عباراتی نظیر «فانی»، «حیوان»، «نویسنده گلستان»، «علی (در جمله این مرد علی است)»، نام‌های حقیقی هستند؛ اما عباراتی نظیر «نسبت بزرگتری» چون نمی‌تواند به‌شکل معناداری در جمله‌ای با فرم فوق محمول واقع گردند، شبه‌نام قلمداد می‌شوند (Ibid) و در صورت غیرقابل ترجمه بودن به زبان شیء گرایانه به کلی باید از سیستم فکری و فلسفی حذف گردند. لازم به تذکر است که کوتاربینسکی جملاتی که در آن‌ها شبه‌نام‌ها به کار رفته‌اند را بی‌معنا نمی‌داند.^۲ البته گزاره‌هایی که کوتاربینسکی آن‌ها را بی‌معنا می‌خواند نیز وجود دارند. برای مثال گزاره‌هایی که در آن «است» در معنای پایه‌ای کار رفته‌اند، اگر در آن‌ها شبه‌نام‌ها در جای موضوع به کار رفته باشند (و آن شبه‌نام‌ها کوتاه‌نوشت نباشند و در معنای ثانوی «است» به کار رفته باشند و نه معنای پایه‌ای)، بی‌معنا خواهند بود (Kotarbinski, 1979: 45)؛ یعنی گزاره‌ای مانند «سنتور وجود دارد» بامعنا و کاذب است و نقیض آن

^۱. البته بین تفسیر سمانتیکی لشنویسکی و کوتاربینسکی تفاوتی نیز وجود دارد، کوتاربینسکی اگرچه هر دو وجه نومینالیسم را در تفسیر سمانتیکی خود دخیل می‌کند، اما لشنویسکی فقط اجازه ورود کلیات و نام‌های کلی را نمی‌دهد و ممکن است موجوداتی غیر از اشیاء به آن وارد شوند. لذا از آنجایی که منطق لشنویسکی یکی از اولین سیستم‌های منطق آزاد به‌شمار می‌رود، ما را ملزم به تعهد وجودی نسبت به موجودی از مقوله‌ای خاص نمی‌کند.

^۲. بی‌معنا ندانستن گزاره‌هایی که در زبانی غیر از زبان شیء گرایانه و یا در تعبیر دیگر زبان تجربی به کار برده می‌شوند، بعلاوه پیروی این مکتب از سیستم منطق آزاد، این مزیت را برای شیء‌گرایی دارد که آن را از نقدهای کواپن درمقاله دو حکم جزئی تجربه‌گرایی مبنی بر بی‌معنا نبودن احکام غیرتجربی مصون نگه می‌دارند.

صادق می‌باشد، اما گزاره‌ای مانند «همزمانی عمل و عکس‌العمل وجود دارد» اساساً گزاره‌ای بی‌معناست و اینگونه نیست که نقیض آن یعنی «همزمانی عمل و عکس‌العمل وجود ندارد» صادق باشد. به‌طور خلاصه ملاک معناداری نزد کوتاریبینسکی - چه معناداری نام‌ها و چه معناداری گزاره‌ها - قابل ترجمه بودن به زبان شیء‌گرایی است. به عبارتی گزاره یا عبارت معنادار عبارتی است که بتواند به نحوی بازنویسی شود که در آن از ارجاع به هرگونه موجود انتزاعی یا کلی اجتناب گردد.

تحلیل کوتاریبینسکی بر تحلیل فرگه برتری‌هایی دارد: ۱- تحلیل کوتاریبینسکی مشکل اسامی خاص ناموجود را حل می‌کند. از آنجایی که کوتاریبینسکی سیستم منطقی لشنیوسکی را برای شیء‌گرایی خود برگزیده است، خلاف فرگه به‌راحتی می‌تواند اجازه ورود اسامی تخیلی و ناموجود را به سیستم بدهد. سیستم منطقی لشنیوسکی از آنجایی که یکی از سیستم‌های منطق آزاد است، اجازه ورود نام‌های کلی و نام‌های تخیلی را می‌دهد. اما تنها آن گزاره‌هایی را صادق می‌شمارد که موضوع آن‌ها به شیء جزئی موجود ارجاع دهد. به عبارتی گزاره‌هایی که در آن‌ها از نام‌های تخیلی و غیر موجود (در زبان کوتاریبینسکی شبه‌نام و نام تهی) استفاده شده است، به لحاظ نحوی درست-ساخت، اما به لحاظ سمانتیکی کاذب هستند. در تئوری توصیفات راسل نیز عمل مشابهی صورت می‌گیرد، یعنی راسل چنان عباراتی را از لحاظ نحوی تدقیق می‌کند و در نهایت به عنوان گزاره کاذب رد می‌کند.

۲- تحلیل کوتاریبینسکی مشکل معرفت‌شناختی نظر فرگه را ندارد؛ چرا که کوتاریبینسکی وجود موجودات انتزاعی را فرض نمی‌گیرد و در دلالت‌شناسی خویش نیز بنا ندارد تا صدق گزاره‌ها را با ارجاع به موجودات انتزاعی که در حیطه معرفت ما نیستند، تبیین نماید. اگرچه کوتاریبینسکی نظریه مطابقت صدق را می‌پذیرد، اما مطابق هر گزاره، شیء و روابط بین اشیاء است و نه هیچ امر انتزاعی.

۷. شی‌گرایی و تیغ اوکام

به هر روی، در مقام سخن پایانی اشاره‌ای به اوکام بی‌مناسبت نیست. اوکام پیشنهاد به ظاهر ساده و در عین حال مهمی برای نظام معرفتی و حتی هستی‌شناختی ما داشت که تا به همین امروز از جانب گروه‌های مختلف، خصوصاً دانشمندان جدی گرفته شده است؛ و آن اصل سادگی است، چنانکه ویتگنشتاین می‌گفت: «سادگی، مهر صدق است»^۱ (Wittgenstein, 2002, p 55). رویکرد روش شناختی‌ای که اوکام پیشنهاد می‌دهد آن است که از بین تبیین‌های مختلفی که برای یک پدیده وجود دارد، ساده‌ترین تبیین ممکن را برگزینیم، چرا که به سادگی احتمال خطا را کاهش می‌دهد. همین دلیل برای دیگر وجه تیغ اوکام نیز صادق است که باید به جای شلوغ کردن جهان، تا حد ممکن از اشیای جهان بکاهیم. اوکام تا جایی پیش می‌رود که می‌گوید هر چیزی که در جهان است یا محسوس است یا دارای اثر محسوس؛ و از این طریق به شی‌گرایی نزدیک می‌شود.

مزیت شی‌گرایی بر نظریه‌های رقیب بنا بر تیغ اوکام آن است که تا جای ممکن از تعداد اشیای جهان می‌کاهد و به جای غور کردن در وادی‌های اسطوره‌ای بر ساخته ذهن فلاسفه و دانشمندان، سعی می‌کند با رویکردی تجربی و ملموس بهترین تبیین را پیدا کند. سادگی و تجربه‌پذیری - یعنی دو ویژگی اساسی شی‌گرایی - بستر مناسبی برای کاهش حداکثری خطاهای احتمالی را فراهم می‌آورد. کلید بحث آن است که چون می‌توانیم از «توانستن» به «باید» برسیم، باید نیز چنین کنیم (Przelecki, 1990, p 95)؛ یعنی از آنجایی که «می‌توانیم» از موجوداتی غیر از اشیاء چشم پوشی کنیم، «باید» چنین کنیم. اگر می‌شود رفتارهای انسان

^۱. تیغ اوکام در رساله و به طور کلی در نظام فلسفی ویتگنشتاین جایگاه ویژه‌ای دارد؛ ویتگنشتاین معتقد است باید واحدهای غیر ضروری در زبان که بر چیزی دلالت نمی‌کنند را حذف کرد و گرنه باعث شکل‌گیری شبه‌مسئله‌های فلسفی می‌شوند. این نظر ویتگنشتاین با شی‌گرایی در تطابق کامل است. برای مطالعه کارکرد تیغ اوکام نزد ویتگنشتاین رجوع کنید به فقره‌های ۳،۳۲۸ و خصوصاً ۵،۴۷۳۲۱ از رساله.

را بر اساس نظریاتی تبیین کرد که قابلیت تحقیق تجربی دارند، و همچنین از ملموس بودن و قابلیت پیش‌بینی داشتن آن‌ها بهره برد، چرا باید جهان خود را شلوغ کنیم؟ به هر روی، هر چند نمی‌توان شیء گرایی را رویکردی دانست که در زمانه فعلی رویکرد غالب باشد، اما می‌توان آن را به‌عنوان پارادایمی نو، جهت تدقیق در تفکر و مانعی جهت نخلطیدن به دام خیال‌ورزی‌ها و توهمات دانست. از آن رو که شیء گرایی ما را ملزم به حداقل‌ترین مفروضات و حداقل‌ترین اونتولوژی ممکن می‌کند و احتمال خطا را کاهش می‌دهد. برای این منظور شیء گرایی فرمول مشخصی دارد، و آن اینکه به تبع نفی موجوداتی غیر از اشیاء در اونتولوژی، در زبان علمی و فلسفی خویش نیز تلاش نماییم «تا حد ممکن» گزاره‌ها را به زبان شیء‌گرایانه بیان کنیم، و اگر آن گزاره‌ها قابلیت بیان به زبان شیء‌گرایانه ندارند، آن‌ها را به‌عنوان گزاره‌های کاذب- و نه بی‌معنا- از سیستم معرفتی کنار بگذاریم. مشخصاً منظور، ساختن یک زبان تمام‌عیار شیء‌گرایانه نیست، چه آنکه چنین زبانی یک زبان مصنوعی و غیرقابل کاربرد خواهد بود، تجربه تاریخی نیز نشان داده است که تحویل همه گزاره‌ها خصوصاً گزاره‌های ریاضیاتی به زبان شیء‌گرایانه غیرممکن است، اما هدف شیء گرایی حذف «موجودات» غیرانضمامی از نظریه است نه صرفاً حذف «الفاظ» انتزاعی.

۸. تحلیل

نظریه شیء گرایی، به‌ویژه در آثار برنتانو و کوتارینسکی، تلاشی برای ساده‌سازی مفاهیم فلسفی و ارائه چارچوبی روشن برای تفکیک مسائل واقعی از شبه‌مسائل زبانی است. این نظریه با تکیه بر انکار موجودات انتزاعی و تمرکز بر موجودات انضمامی، دیدگاهی مینیمالیستی و تجربی را در برابر پیچیدگی‌های فلسفه سنتی پیشنهاد می‌کند. بررسی تطبیقی رویکردهای برنتانو و کوتارینسکی نشان می‌دهد که اگرچه هر دو نظریه پرداز هدف مشترکی را دنبال می‌کنند، اما روش‌های آن‌ها از جنبه‌های زبانی و هستی‌شناختی تفاوت‌های قابل توجهی دارند. برنتانو، با پیش‌فرض‌های مفهومی خود، از تحلیل زبان برای

نشان دادن نقش ساختارهای زبانی در ایجاد مشکلات فلسفی بهره گرفت. او از طریق اصلاح ساختار منطقی جملات و تبدیل آن‌ها به گزاره‌های وجودی، به دنبال رفع تعهدات هستی‌شناختی به مفاهیمی چون کلیات و موجودات انتزاعی بود. در مقابل، کوتاریبسنسکی با رویکردی تقلیل‌گرایانه، سعی داشت تمام مقولات فلسفی را به یک مقوله انضمامی کاهش دهد و زبانی شیء‌گرایانه ایجاد کند که تعهدات زبانی به مفاهیم غیرانضمامی را حذف کند. یکی از نقاط قوت اصلی شیء‌گرایی، توانایی آن در ارائه راه حل برای برخی از مشکلات بنیادی فلسفه تحلیلی است، به ویژه مسأله اسامی خاص ناموجود و چالش‌های مربوط به نظریه معنای فرگه. سیستم منطقی لشنیوسکی که کوتاریبسنسکی بر آن تکیه کرد، امکان تحلیل اسامی ناموجود را به صورت نحوی فراهم آورد و از تعهد به وجود انتزاعیات پرهیز کرد. این ویژگی، شیء‌گرایی را به ابزاری قابل اعتماد برای تحلیل منطقی و زبانی تبدیل کرده است. با این حال، نظریه شیء‌گرایی با محدودیت‌هایی نیز مواجه است. رویکرد رادیکال این نظریه در نفی کلیات و مفاهیم انتزاعی، اگرچه به ساده‌سازی زبان کمک می‌کند، اما در مواجهه با حوزه‌هایی چون ریاضیات و نظریه مجموعه‌ها دچار مشکل می‌شود. به ویژه، نقدهای وارد شده توسط آژدوکه‌ویچ نشان داد که رویکرد کوتاریبسنسکی گاهی نمی‌تواند میان زبان موضوع و فرازبان تمایز قائل شود و این امر به تناقضات نظری منجر می‌شود. در نهایت، ارزش اصلی شیء‌گرایی در تأکید آن بر سادگی، شفافیت زبانی و کاهش تعهدات هستی‌شناختی است. این نظریه، اگرچه نتوانسته است جایگاه غالبی در فلسفه معاصر پیدا کند، اما همچنان به عنوان الگویی مهم برای بررسی مفاهیم زبانی و هستی‌شناختی باقی مانده است. به ویژه در مواجهه با شبه‌مسائل زبانی و فلسفی، شیء‌گرایی می‌تواند راه‌حلی عملی و مؤثر ارائه دهد.

۹. نتیجه‌گیری

شیء‌گرایی به عنوان رویکردی فلسفی که از انکار موجودات انتزاعی و پذیرش صرف

موجودات انضمامی دفاع می‌کند، نقش مهمی در بازاندیشی مسائل زبانی و هستی‌شناختی ایفا کرده است. این نظریه، به‌ویژه در کارهای برنتانو و کوتارینسکی، به ابزاری برای ساده‌سازی مفاهیم و پالایش زبان فلسفی تبدیل شد. برنتانو با تأکید بر ساختارهای زبانی و اصلاح منطق، تلاش کرد تا نگاه فلسفی خود را از مشکلات هستی‌شناختی رهایی بخشد. کوتارینسکی نیز با بسط نظریه و تبیین آن در قالبی تقلیل‌گرایانه، نشان داد که چگونه می‌توان از تعهدات فلسفی به مفاهیم انتزاعی اجتناب کرد و به سادگی و دقت در تبیین مسائل دست یافت. این مقاله نشان داد که شیء‌گرایی، در مقایسه با نظریه معنای فرگه و منطق‌های سلسله‌مراتبی، رویکردی تک‌مقوله‌ای ارائه می‌دهد که تنها مقوله‌اشیاء انضمامی را در هستی‌شناسی به رسمیت می‌شناسد. این ویژگی، از یک سو امکان تقلیل مسائل فلسفی به اصول ساده‌تر را فراهم می‌کند و از سوی دیگر، زبان علمی و فلسفی را از ابهامات و تعهدات غیرضروری می‌رهاند. علاوه بر این، با بررسی تأثیر انتقادات وارده بر شیء‌گرایی کوتارینسکی، مشخص شد که این نظریه همچنان در مسیر تکامل است و توانسته خود را با برخی از چالش‌های زبانی و منطقی منطبق کند. با وجود محدودیت‌ها و نقدها، شیء‌گرایی الگویی متمایز برای فلسفه زبانی و هستی‌شناسی ارائه می‌دهد و می‌تواند به‌عنوان ابزاری تحلیلی در مواجهه با مسائل زبانی و متافیزیکی مورد استفاده قرار گیرد. به این ترتیب، این رویکرد علاوه بر تأثیرگذاری بر فلسفه تحلیلی، جایگاه ویژه‌ای در مطالعات آینده خواهد داشت.

منابع

- پاتنم، هیلاری (۱۳۹۲)، فلسفه‌ی منطق، ترجمه: مازیار چیت‌سا، تهران: حکمت.
- پاتنم، هیلاری (۱۳۹۶)، اخلاق بدون هستی‌شناسی. ترجمه: مسعود علیا، تهران: صراط.
- پایا، علی (۱۳۸۲)، فلسفه تحلیلی، مسائل و چشم‌اندازها. تهران: انتشارات طرح نو.
- دامت، مایکل (۱۳۹۴)، خاستگاه‌های فلسفه تحلیلی، ترجمه عبدالله نیک‌سیرت، تهران:

انتشارات حکمت.

- کارنپ، رودلف (۱۴۰۲)، تجربه‌گرایی، دلالت‌شناسی و هستی‌شناسی، ترجمه: آروین مرادی. چاپ‌شده در «مارکسیسم، فلسفه تحلیلی و زبان» ف تهران: طرح نو.

- Ajdukiewicz, K. (1978), *The scientific world-perspective and other essays, 1931-1963*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.
- Aristotle. (1989), *Organon, Or Logical Treatises*. London: George Bell & Sons.
- Berkley, G. (1999), *The Principles of Human Knowledge and Three Dialogues*. New York: Oxford University Press.
- Chrudzimski, A & Smith, B. (2004), *Brentano's Ontology: from Conceptualism to Reism*. Printed in: *The Cambridge Companion to Brentano*. Cambridge: Cambridge University press.
- Georg, R., Koehn, G. (2004), *Brentano's Relation to Aristotle*. Printed in the *Cambridge Companion to Brentano*. Cambridge: Cambridge University press.
- Huemer, W, "Franz Brentano", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2018 Edition), Edward N. Zalta (ed.), forthcoming URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall>>.
- Hylton, P. (1992). *Russell, Idealism, and the Emergence of Analytic Philosophy*. Oxford: Clarendon Press.
- Jacob, P, "Intentionality", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2014 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/win2014/entries/intentionality/>>.
- Kotarbinski, T. (1955), *The Fundamental Ideas of Pansomatism*. Oxford University Press: *Mind, New Series*, Vol. 64, No. 256 (Oct., 1955), pp. 488-500.
- Kotarbinski, T. (1968), *Reism: Issues and Prospects*. Peeters Publishers: NOUVELLE SÉRIE, Vol. 11, No. 44 (Décembre 1968), pp. 441-458.
- Kotarbinski, T. (1979), *The Reistic or Concretistic Approach*. Printed in: *Semiotics in Poland, 1894-1969*. Warszawa: Polish Scientific Publishers.
- Lejewski, C. (1990), *On the Dramatic Stage in the Development of Kotarbinski's Pansomatism*. Printed in: *Kotarbinski: Logic. Semantics and Ontology*. Edited by Jan Wolenski. Jagiellonian University, Krakow and The Technical University, Wrodaw, Poland.

- Loux, M.J. (1974), *Ockham's Theory of Terms: Part 1 of the Summa Logicae*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Patterson, D. (2012), *Alfred Tarski: Philosophy of Language and Logic*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Przerlecki, M. (1990), *Semantic Reasons for Ontological Statements: The Argumentation of a Reist*. Printed in: Kotarbinski: Logic. Semantics and Ontology. Edited by Jan Wolenski. Jagiellonian University, Krakow and The Technical University, Wrodaw, Poland.
- Russell, B. (1914), *Our Knowledge of the External World*. London: The Open court Publishing Company.
- Russell, B. (2010), *The Philosophy of Logical Atomism*. London: Routledge.
- Shapiro, S. (2006), *Foundations without Foundationalism*. New York: Oxford University Press.
- Simons, P.M. (2004), *Judging Correctly: Brentano and the Reform of Elementary Logic*. Printed in: The Cambridge Companion to Brentano. Cambridge: Cambridge University press.
- Sinisi, V.F. (1990a), *Kotarbinski's Theory of Genuine Names*. Printed in: Kotarbinski: Logic, Semantics and Ontology. edited by Jan Wolenski. Jagiellonian University, Krakow and The Technical University, Wrodaw, Poland.
- Wittgenstein, L. (2002), *Tractatus Logico-Philosophicus*. London and New York: Taylor & Francis e-Library.
- Wolenski, J. (1989), *Logic and philosophy in the Lvov-Warsaw school*. Kluwer Academic Publishers.
- Woleński, J. (1996), *Reism In the Brentanist Tradition*. Printed in "The School of Franz Brentano". Springer Science+Business Media Dordrecht.
- Woleński, Jan, (2022), "Reism", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2022 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2022/entries/reism/>>. Zarnecka-Bialy, E. (1990). *The Voice of the Past in Kotarbinski's Writings*. Printed in: Kotarbinski: Logic. Semantics and Ontology. edited by Jan Wolenski. Jagiellonian University, Krakow and The Technical University, Wrodaw, Poland.